

Sólyom Sándor

Összegzés helyett

„Az utat én akartam,
mert engem akart az út.”
(Magyari Lajos)

Már megcsendesült köröttem az élet,
már a vágy sem sarkall változtatást.
Rutinná vált napi teendőim,
mint pók, hálójába csombolygat.
Az ecsetem csak legyintget rám,
fehéren vádol a sok papírlap,
pedig én mindent megírtam,
mindent, ami arra való volt...
(Vagy csak én gondolom így?)
Némaságot fogadott telefonom
téves híváskor fennen káromkodik...

Múlt éveim arany-rög emlékei
fel-fel villanva most is erőt adnak:
egy-egy arc, melegítő szavak.
(Még az elmulasztott ölelések is.)
Olykor meglátogatott az Isten,
nem sajnálva tőlem a fájdalmakat sem,
mert szeretete jelének gondoltam
mentem tovább.... ahogy ma is megyek
megfelelni az útnak, mely elhívott
s magamnak is, aki arra hívatott.

Sipos Erzsébet

Hogy jobban fájjon

Jövőre száz éve már, tragédiánk Trianon

Határmenti gyerekek voltunk, s ahogy Dr. Ködöböcz Gábor elmondta, kisfiúként vágyakozva nézett át szülőfalujából a Kaszonyi és Beregszászi hegyekre. Én északbabra, Karcsáról a Kövesdi hegyeket láttam a túloldalon a vár romjaival, s valami elérhetetlen, titokzatos vágy gyötört, amiért nem mehettem oda. Fantáziámat még jobban felkeltette egy-egy monda, történet, amelyeket az idősektől hallottam, hogy a várat és Árpád-kori templomunkat titkos alagút köti össze. Legfiatalabb bátyám nyakában örökösen ott lógott a nagynéninktől örökölt színházi látszó, s azzal firkészte a környéket. Barátaival mindig a vízenyős, nádas, hosszú vízparton barangoltak. Nekünk a Karcsa-tó volt a Balaton, az életünk. A fenyvesnél, a magasabb partszakaszról mutattuk a vendégeknek: az ott már Szlovákia. Nem messze a tó közepén bóják jelezték, hogy tovább úszni, evezni tilos, ott húzódott az országhatár. A halak, vadkacsák persze ide-oda úszkáltak, s mit sem tudtak az egésztől.

Sajnos mi elég sokat tudtunk már gyermek fejjel a határ kérdésről, mivel anyai nagymamám, édesanyámékkal 1944-ben menekült Erdélyből Magyarországra. Tudtuk, mit jelentett nekünk 1920. június 4., és azt is megértettük később, nem mi akartuk a háborút, kiobbantásához semmilyen érdekünk nem fűződött, a Habsburg Monarchia tagállamként nem sok beleszólásunk volt a külügyekbe. A győztes hatalmak mégis minket, magyarokat büntettek a legsúlyosabban azzal, hogy elvették az országunk kétharmadát.

A nagymamám sokszor beszélt a Trianoni nehéz helyzetükről, az igazságtalan román intézkedésekről, melyek kapcsán ezrével hagyták el Erdélyt a magyarok. Beszélt a visszacsatolás kimondhatatlan örömről, - ő is lelkesen lobogtatta a nemzeti színű zászlót a magyar katonák bevonulásakor -, valamint arról a mély fájdalomról, mikor a II. világháború után Erdélyt elvesztettük és megkapta Románia. A kétségbeesett magyar lakosság ismét menekülésre kényszerült vagy teljesen kiszolgáltatottá vált magára maradvá.

Elkezdődött családunk kálváriája is. Nagyanyámat elbocsátották postahivatal-vezetői állásából azzal az indokkal, hogy nem tudja a román irodalmi nyelvet, megjegyzem soha nem is tanulta meg, tömör székely beszéde ma is fülemben cseng, bölcs, humoros mondásai szállóigévé váltak nagy családunkban. Anyám és nővére nem akart román iskolába járni. Nagypám halálos sérülésekkel feküdt a dicsőszentmártoni hadi kórházban, de nagyanyámat már nem engedték hozzá a románok. Ma sem tudjuk, hol, melyik tömegsírban fekszik a jó lelkű kántortanító,

aki már az első világháborúban megrokkant, bőre alatt úgy vándoroltak a repeszek, mint vakondok a föld alatt.

Családunkból még egy fiatal áldozatot is követelt az értelmetlen háború, nagyapám fiát, a kiváló képességű Ernő bátyánkat. Alig fejezte be tanulmányait a híres nagyenyedi református tanítóképzőben, máris a frontra vitték. A háború vége felé édesanyját, testvéreit keresve azt a téves hírt kapta, hogy lebombázták azt a vonatot, amelyen Magyarországra menekültek. Az igazság az, hogy az előttük menő és utánuk következő vonatot érte bombatalálat, ők valami csoda folytán átjutottak a határon.

A nagybátyám sajnos ezt nem tudta és sebesülten visszament a frontra, soha nem tért haza. Évekig kerestette anyukám a Nemzetközi Vöröskereszt útján is, eredménytelenül. Vele végleg kihalt a Mikefalvy Bartha ág, s áldott emléken kívül nem sok minden maradt utána: tisztí kardját legfiatalabb bátyám, hegedűjét unokahúgom, kitűnő bizonyítványát, néhány levelét én őrzöm. A sors fintora, hogy díszokleveléről, melyet a Petőfi-társaságtól kapott, mára már neve is eltűnt, teljesen kifakult.

Nagyanyám élete végéig gyászolta halottait és Erdélyt is. Irodalmat, verseket kedvelő művelt asszony volt, főzés közben is kívülről mondta a híres költeményeket. Már öt éves koromban belém ivódtak Tompa: A gólyához című versének fájdalmas sorai, melyet ugyan a szabadságharc leverése után írt, de pontosan oda illettek Erdély elvesztéséhez:

„Neked két hazát adott végzeted,
Nekünk csak egy volt! az is elveszett!”

Nekünk is mindenünk elveszett, odaveszett Romániába. Anyukám jó pár év múlva mehetett csak vissza Marosvásárhelyre, hogy ott hagyott ingatlanunk után valami kárpótlást kapjunk. Nem sok eredménnyel járt. A házunkat elvette a román állam, a telekre is román család építkezett, miután anyámékat egyszerűen halottnak nyilvánították, mint sokan másokat is.

Így többszörösen jól jártak a románok, nem csak Erdély hullott az ölükbe, de az elűzöttek, elmenekültek háza, vagyona is. Akik pedig földönfutók lettek, a semmiből kellett új otthonot teremteniük idegenben. Az anyám még párszor kiutazott házunk ügyében, iratokat beszerezve küldözgették mindenfelé. Egyszer én is vele mentem és kisgyerekként is furcsáltam, hogy egy nagy darab román ügyvéd csak az ablakon keresztül beszélt az anyámmal, arra sem méltatta, hogy behívja a lakásába. Egy idő után belefáradt a család a pereskedésbe, annál is inkább, mivel időközben öt gyereket kellett itthon hagynia az anyukámnak és orvos asszisztensi állása is fontos volt.

A felháborítóan nevetséges kis összegből, amelyet kárpótlásként kapott végül is valamilyen jogcímen, vásárolt ott Erdélyben egy tucat jó minőségű frottír törülközőt. Felét a nővéremnek szánta, a másik felét nekem. Sokáig úgy őrizgettem ezeket a törülközőket, mint valami szent ereklyét, s aztán elosztottam a két lányom között én is az „örökséget.”

Sokszor gondoltam arra, hogy milyen sorsuk lett volna az anyáméknak, ha ott maradnak Erdélyben. Joguk lett volna hozzá, hiszen évszázadok óta minden ősiük ott élt. A tulajdonomban féltve őrzött régi családi Biblia is bizonyítja, melynek hátsó üres lapjain jegyezték fel generációkon keresztül, hogy ki mikor született, mikor házasodott, hány gyereke volt és mikor halt meg. Megható elolvasni az egyik bejegyzést: a két iker gyermekét elveszített anya fájdalmát versbe foglalta valamelyik rímfaragó ősöm, ezért is szoktam mondani, a versírást a génjeimben hordozom.

Bartha nagyapám is poétáskodott, felmenői tanítók, református papok voltak sok nemzedéken keresztül Erdélyben, ezért is volt szokatlan abban a korban, hogy más vallású párt választott feleségnek, jeles nagy katolikus családba nősült.

A nagyanyám abba a katolikus iskolába járt Gyergyószentmiklóson, amelyet sok más iskolával együtt nagybátyja, Fogarasy Mihály Erdély püspöke építtetett. Az épületben ma is oktatás folyik, a nagy műveltségű püspök szobra az iskola előtt áll. Ő hozta létre a napjainkban is jelentős könyvkiadót: a Szent István Társulatot, hogy az „olcsó és jó” könyvek eljussanak az egyszerű emberekhez is. Az oktatás, nevelés szívügye volt, azért is nevezték az „iskolák püspökének”. Munkásságát sikerült jobban megismernem, mivel a négy éves teológiai tanulmányaim után róla írtam szakdolgozatot. Érdemes megemlítenem, hogy elődei templomépítők voltak, nagyapja építette a csíksomlyói templomot is.

A nagyanyám ilyen közegben nőtt fel, hitre, becsületre nevelték, nem túrt semmiféle igazságtalanságot, jogtalanságot. Kemény, szívós nép volt az övé, a hajdani ’lófőszékelyek” ivadékai, akiknek a határvédelem volt a feladata, védték a hágókat, országuk határát a betolakodó külső ellenségtől. Az ő idejében sajnos már a belső ellenséggel kellett megküzdeni.

A II. világháború után a győzelmi mámorban vérszemet kapott románokan újra fellángolt a magyargyűlölet és Bihar megyétől a Székelyföldre rettegésben tartották az őshonos magyar lakosságot. 1944-ben számtalan településen rendezett vérfürdőt a román hadsereg, békés, polgári személyek ellen. Gyantán például 41 embert lőttek halomra a temető árkában, kicsiket, öregeket sem kímélve. Előfordult olyan elképesztően barbár kivégzési is, hogy baltával vágták le a magyar áldozatok fejét, mint Szárazajtán. Önkéntelenül is ide kíváncsoznak újra Tompa további sorai: „...pusztulunk, veszünk,/ Mint oldott kéve, széthull nemzetünk...!/? és Arany sora is ide illik nagyon: „...sírva tallóz aki él.”

Mert hogyan lehet úgy élni tovább annak, akinek ilyen borzalmas módon megszárolták le férjét, apját, fiát?!

A népirtásnak, „heródesi” módszere döbentett meg leginkább egy újságcikk kapcsán. Balázs D. Attila írta: Gyerekek a román halállistán címmel: 1944 nyarán a határmenti magyarság megfélemlítésére azt a kegyetlen parancsot kapták a román katonák, hogy raboljanak el minél több magyar gyermeket, de lehetőleg onnan, ahol csak egy van, „HOGY JOBBAN FÁJJON”!!! A túszként összeszedett közel 70 kiskorút szüleikről letépve, vagonokba tuszkolták és a besszarábiai frontra vitték őket.

Még elképzelni is nehéz, mi zajlott le a falvakban, vasútállomásokon. Én anyaként nem éltem volna túl, ha gyermekemet durva román katonák rángatják el tőlem, miután engem jól összerugdostak, összeverték. Parancs volt arra is, aki szökni próbál, azonnal lőjék agyon. A szerencsétlen gyerekeket Bukarestbe érve hajóra rakták a Dunára, s elindították őket Besszarábia felé.

Hogyan élték meg a tűzvonalban az örökös bombázásokat, robbantásokat, hányan sérültek testileg-lelkileg egész életükre a háború poklában, azt felmérni már nem lehet, de az biztos, hogy harcedzett felnőttek is belerokkantak a borzalmakba. Eddig erről a szégyenletes eseményről is hallgatott Románia, igyekezett a szőnyeg alá söpörni, könnyebb dolga lenne, ha mind elpusztultak volna ezek az ártatlan gyerekek a fronton, akiknek egyetlen bűnük az volt, hogy magyarnak születtek.

Köszönet azoknak, akik felkutatták a ma még élő személyeket: B. Kovács Andrásnak, aki könyvet írt: Kiskorún hallálistán címmel és Novák Lajos rendezőnek, aki dokumentumfilmet forgatott a történekről.

Azt gondolom, jó lenne, ha egyszer végre a Nyugat is elismerné, hogy az országcsönkítással visszafordíthatatlan, óriási bünt követtek el a magyarokkal szemben, mert több mint hetven év távlatából is egymás után kerülnek felszínre hasonló tragédiák. A román történészeknek pedig jó lenne, ha megfogadnák egyik legnagyobb magyar költőnk: József Attila – akinek az apja egyébként román volt – intelmeit: „...a múltat be kell vallani”. Végre, őszintén. Az agyon hallgatott, letagadott, becstelen cselekedeteket beismerni a világ előtt és legalább egy-egy emléktáblával fejet hajtani a magyarirtás áldozatai előtt. Ezt máshol is meg kellene tenni, az elszakított részekben mindenhol.

Visszatérve azonban az én szűkebb szülőföldemre a Bodroghközre, Karcsára, ahol elképesztő sok munkával teremtett új otthont az ide került családom. Hiába láttunk át a szomszédos Szlovákiába, csak nagy kerülővel, Sátoraljaújhelynél lehetett átmenni a határon útlevelemmel, pedig csak egy kanálist kellett volna átlépni mondjuk. Az értelmetlenül, logikátlanul meghúzott országhatár rengeteg problémát, feszültséget okozott országszerte. Százával említhetnénk az eseteket, hogy az utca, út egyik oldala ide, a másik oldala már másik országhoz tartozott, elsza-

kítva testvéreket, családokat is. Az is képtelenség volt, hogy a gazdának mindig engedélyt kellett kérnie, ha le akarta kaszálni a lucernáját a kertje végébe. Az a tragikomikus eset is megtörtént, hogy a tyúkól még magyar felségterülethez, a távolabb levő kemence már idegen országhoz tartozott ugyanazon az udvaron.

Így alakult ki a sokat emlegetett tény, hogy Magyarország az egyetlen ország a világon, mely önmagával határos körös-körül. Ebben az esetben felvetődik a kérdés, ha egy táborba terelve, együtt haladtunk a „szoci-alizmus útján”, akkor miért kellett kiépített határőrséggel, géppisztollyal, éles lőszerrel, gyalogos, kutyás és lovas járőrökkel védeni azt az országhatárt, amelynek a túloldalán is magyarok éltek? Ezek szerint saját magunktól, mint külső ellenségtől védtük az országot! Elsősorban a „testvéri” Csehszlovákiára gondolok, hiszen gyerekként naponta láttam a szomszéd község határőrlaktanyájából portyázásra induló katonákat.

Ami lesújtó volt, a másik oldalon, a hat kilométerre levő Borsiban a Nagyságos Fejedelmünk, Rákóczi Ferenc szülőházába rendezkedett be a szlovák határőrség és kémlerte ugyanígy a magyar oldalt. Ez a nemzeti érzésünk egyik tipikus megcsúfolása volt, hiszen az egyetemes és magyar történelem egyik legnagyobb, legtitiztább, számomra egyik legrokonszenvesebb alakjához mindez méltatlan volt. Kastélyát már felnőttként láttam ott Borsiban, akkor még siralmas állapotban nézett ki, hiszen része volt a tudatosan pusztulásra ítélt műemlékeknek, emlékhelyeknek. De mit is várhattunk egy olyan országtól, ahol olyan hamis teória alapján megfosztották a háború után az állampolgárságuktól, vagyonuktól a magyarokat, mondván, hogy ők „eredetileg szlovákok voltak, csak elmagyarosodtak és vissza kell szlovákosítani őket!” Ez legalább olyan örültség volt, mint például a dáki-román elmélet. Jól tudjuk, a Felvidék is szerves volt az ezer éves magyar államnak és a „micisapkának” gúnyolt szent koronánk alá tartozott, ezért nem tudunk felsorolni egyetlen szlovák királyt sem. Az ottani magyarság mai napig „kollektív bűnös”, csak tudnánk, miért?

Emlékezzünk! Volt egyszer egy szép kerek Magyarország, olyan formája volt, mint az emberi agynak az anatómiai atlaszban. Nem véletlen talán, hiszen a világ előtt nem kell bizonyítani, hogy mennyi híres feltalálónk, tudósunk, művésznk, írónk volt... Mondják, hogy nyelvünk is különös, „megtanulhatatlan”, számomra a leggyönyörűbb nyelv és egyáltalán, hogy még léteznünk itt Európa közepén ennyi nemzeti tragédia után: - Muhi, Mohács, Trianon, - talán azért van, mert országunk: Regnum Marianum.